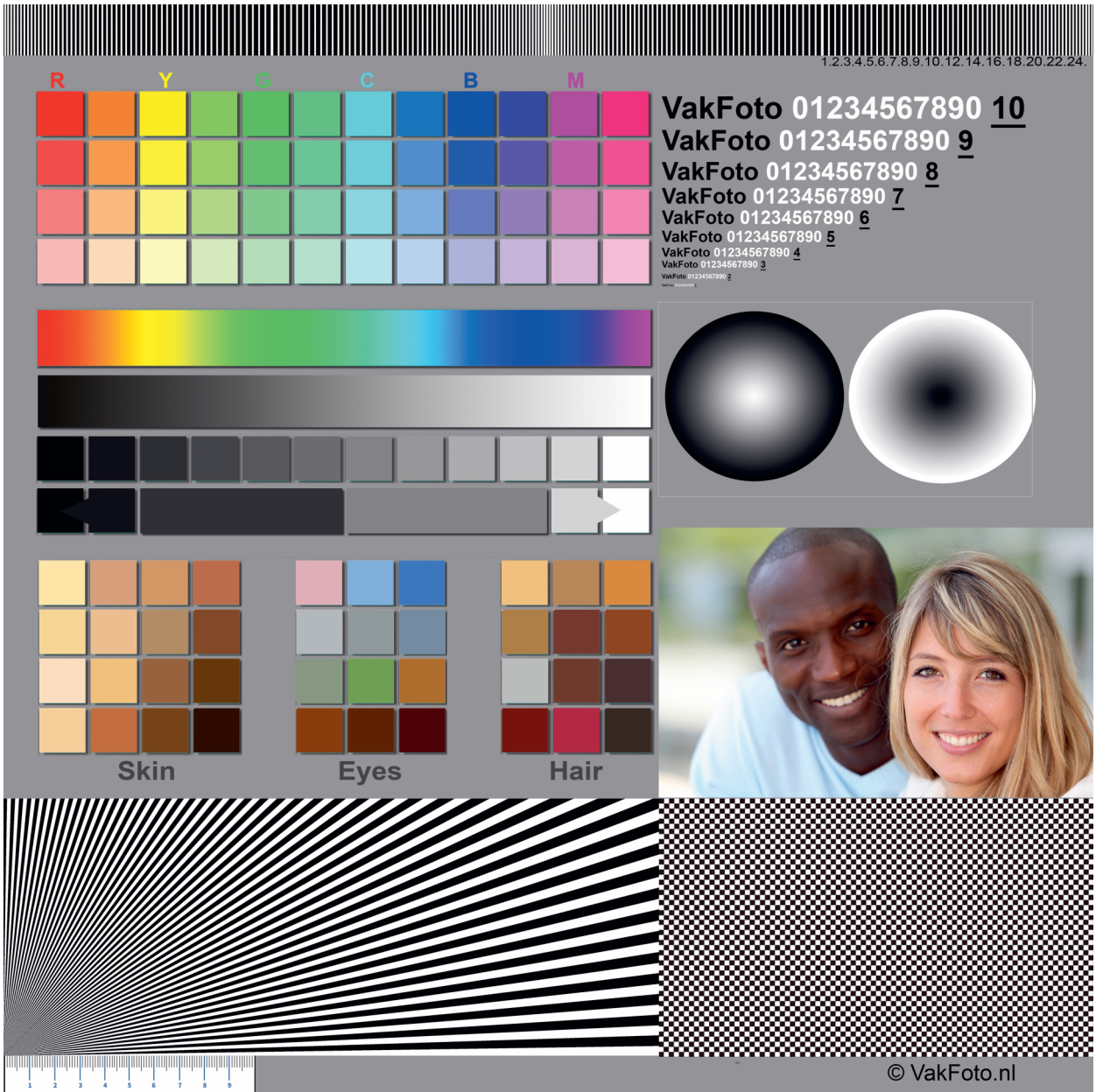

Inhoud

Inleiding	1
Welkom!	2
Geschiedenis van de fotografie	4
High Five: kenmerken van de perfecte foto	10
Illusie	15
Exif-dataspecificatie	18
Werkboekopdrachten	19
Praktijkgericht	19
Schematisch overzicht	20
Opdrachten	20
1: Een schot in de roos	23
Inleiding	24
Waarom een schot in de roos?	24
High Five: 1. Eerste indruk	26
Schematisch overzicht	47
Opdrachten	47
2: Fotografie is kunst	49
Inleiding	50
Vastleggen van een moment of herinnering	50
Combinaties van tekst en beeld	56
Journalistiek	59
Klassieke schilderkunst	61
Schematisch overzicht	74
Opdrachten	74
3: Het oog en de camera	75
Inleiding	76
Het oog en de camera vergeleken	76
Camera en techniek	79
High Five: 4. Dynamiek	87
Diafragma	94
High Five: 5. Ruimtelijk	99
Perspectief	101
Voorbeelden van gezichtsbedrog	104
Schematisch overzicht	118
Opdrachten	118

4: Het beeld	121
Inleiding	122
High Five: 3. Harmonie en contrast	122
Zichtbare aspecten van het beeld	123
Vormgevende aspecten	123
Schematisch overzicht	147
Opgaven	147
5: Kleur	149
Inleiding	150
Kleurencirkel	151
Harmoniërende kleurengroepen	154
Beeldend gebruik van kleur	157
Product- en fashionfotografie	166
Kleuren kunnen overtuigender zijn dan tekst	169
Portretfotografie	170
Kalibratie	173
Schematisch overzicht	174
Opgaven	174
6: Licht	177
Inleiding	178
Lichtbronnen	180
Lichtvormers	188
Positie en richting van de lichtinval	190
Meerdere lichtbronnen	194
Hardheid van het licht	195
Weinig licht	197
Schematisch overzicht	197
Opgaven	198
7: Productfotografie	199
Inleiding	200
Verlichten	200
Glas fotograferen	208
Andere voorbeelden	214
Opgaven	220

8: Portretfotografie	221
Inleiding	222
En face portret	223
Vormende verlichting	224
Driekwart portret	228
Bijzondere verlichtingen	232
Verlichtingsstijlen	235
Bijzondere series	240
Bijzondere beeldbewerkingen	244
Opdrachten	246
9: Genres	247
Inleiding	248
Redenen om te fotograferen	248
Genregroepen in de fotografie	250
Opdrachten	268
10: Beeldbewerking	269
Inleiding	270
Beeldbewerking, het hoe en waarom	270
Beeldbewerking, de gradaties	271
Tien belangrijkste redenen om een foto te bewerken	273
Online werkboek	283
Opdrachten	286
11: Bijlage	287
Je eigen online werkboek	288
Testkaart	297
High Five-schema	307
Index	309

Deze testkaart wordt uitgebreid besproken in de bijlage (pagina 297). Voel je vrij om hem te fotograferen voor je eigen tests. Hij kan ook worden gedownload van VakFoto.nl/boek/werkboek, zodat je hem voor eigen gebruik kunt afdrukken.

focus

Inleiding

In dit hoofdstuk:

- Geschiedenis van de fotografie.
- Introductie High Five.
- Illusie.
- Praktische informatie over het werkboek.

Welkom!

Het vak fotografie kun je op vele verschillende manieren leren. Internet biedt een zeer ruim aanbod, maar de cursussen daar zijn vaak (erg) theoretisch en zelden praktijkgericht. Ook zijn er (vak)opleidingen fotografie. Er is een *Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten* in Den Haag. Daarnaast is er *de Foto Academie* in Amsterdam en zijn er enkele *Fotovakscholen*. Ook zijn er nog vele kleinere opleidingen zoals *Statief* (Utrecht), *Fotoschool Keistad* (Amersfoort), *Scholen voor fotografie* (Breda en Utrecht) en de *FotoFactory* (Amsterdam). En dat is zeker nog niet alles. Maar hoe moet je beginnen? De beste weg is te beginnen met de praktische basis om te kijken of je plezier hebt in het fotograferen, waar je talenten liggen, om dan een (eventuele) vervolgkeuze te maken.

Daar haakt dit praktijkgerichte handboek fotografie (verder te noemen praktijkboek) op in. Met minimale theoretische ballast ga je vooral praktisch aan de slag. De stof die in de basisopleidingen aangeboden wordt, wordt ook (en meer) in dit praktijkboek behandeld. Met deze kennis en het online werkboek dat je zelf aan de hand van de opgaven in dit boek maakt, kun je laten zien het basisniveau te beheersen en dat kan je wellicht direct toegang geven tot de (deeltijd) vakopleidingen. Dus daarom is dit praktijkboek er voor *jou*, als serieus beginnend fotograaf die vooral praktijkgericht aan de slag wil gaan!

Een schot in de roos bestaat uit twee delen:

- Het praktijkboek *Een schot in de roos*; dit boek. Met dit praktijkgerichte handboek fotografie, met minimale theoretische ballast, ga je meteen praktisch aan de slag: al fotograferende leren.
- Het online werkboek. Hierin plaats je zelf je persoonlijke foto-opdrachten. Dit online werkboek kun je later tegen een aantrekkelijke prijs professioneel laten afdrucken. Meer informatie hierover vind je op werk-boek.nl of VakFoto.nl/boek/werkboek.

Dit praktijkboek gaat dus over hoe je de mooiste plaatjes kunt maken. Nu is het begrip ‘mooi’ erg subjectief. Maar er zijn wel degelijk kenmerken van een foto die in het algemeen als ‘mooi’ worden omschreven. Systematisch worden de aspecten besproken en in praktijk gebracht, die leiden tot een schot in de roos. Een van mijn eerste inspiratoren op het gebied van de fotografie was Govert de Roos, bij wie ik vele jaren geleden een workshop volgde. Misschien daarom, onbewust, ook wel een schot in de roos?

Laatste informatie?

Wil je op de hoogte blijven van de laatste informatie over dit boek, het online werkboek, de YouTube-filmpjes met beeldbewerkingsopdrachten en eventuele cursussen, kijk dan op mijn website: VakFoto.nl (/boek).

Govert de Roos. © VakFoto.nl. Fuji FinePix S100FS, 1/26, f/4.7, ISO 800, 66 mm.

Basisbenodigdheden

We gaan ervan uit dat je een fototoestel hebt waarbij je de voorkeuzeknop op T (tijd), A (aperture = diafragma) en M (manueel) kunt instellen. Een zoomlens met variabele brandpuntsafstand, bijvoorbeeld van 24 mm (groothoek) naar 100 mm (telelens) zou heel mooi zijn, of anders twee verwisselbare lenzen. Een flitser is handig en zit waarschijnlijk al ingebouwd in je camera. Uiteraard een geheugenkaartje. Maar dat is alles. Je kunt hiermee prima aan de slag gaan. Misschien dat je later twee ledlampjes koopt (tientje per stuk) voor product en portret, of een losse flitser. We gaan geen ingewikkelde beeldbewerking doen, dus een programma daarvoor is niet nodig. Wel heb je een computer (of laptop) met internetverbinding nodig om je foto's naar je online werkboek te kopiëren. Het werkboek kun je laten afdrukken als het klaar is, dus zelfs een printer bezitten is niet noodzakelijk. En wil je toch je foto's op papier kunnen beoordelen, dan kun je de mooiste foto's vrij goedkoop bij de foto(speciaal)zaak laten afdrukken. Dus... eigenlijk heb je alleen een met de hand in te stellen camera nodig. Merk, aanschafprijs en leeftijd zijn niet van wezenlijk belang.

Geschiedenis van de fotografie

De artistieke/kunstzinnige kant van de fotografie komt voort uit de schilderkunst. Aspecten die daarbij een rol speelden, zoals we in hoofdstuk 2 leren, zijn onder andere het gebruik van (vormend) licht, kleur, diepte en de illusie van beweging.

Aristoteles ontdekte circa 300 jaar voor onze jaartelling al dat je een beeld kunt 'vangen' met een klein gaatje in de wand van een donkere doos of kamer. Hierdoor valt het licht naar binnen en op de donkere achterwand vormt zich dan een (omgekeerd) beeld. Het duurde tot 1500 dat Leonardo da Vinci verder onderzoek deed, waardoor schilders, onder andere Johannes Vermeer rond 1650, gebruik konden maken van dit beeld, om zo de projectie van dit beeld na te schilderen. Maar de 'gevoelige plaat' werd pas een paar honderd jaar later ontdekt. In 1816 maakte de Fransman Niépce de eerste foto. Hij deed dit door een doos te maken met een heel klein gaatje erin. Binnen de doos maakte hij een achterwand met een lichtgevoelige plaat die enkele uren belichting nodig had. Dit was de eerste camera obscura (donkere kamer). Dit is nog steeds de basis van de huidige fotografie, al gebruiken we nu lenzen om het beeld te verbeteren en de lichtgevoelige plaat is via lichtgevoelig papier en celluloid (filmnegatief) naar een digitale sensor doorontwikkeld.

In de afbeelding hierna kun je zien hoe molen de Koe in Ermelo er in haar bouwjaar 1872 – nu precies 150 jaar geleden – op een foto zou hebben uitgezien. Ernaast zie je de molen zoals hij nu is, in volle glorie tijdens het ochtendgloren.

Pinholecamerafoto van molen de Koe, zoals in 1872. © VakFoto.nl. Canon EOS R5 1/60, geen lens, ISO 1600. Foto gemaakt met een pinholecamera, alleen een klein gaatje (zonder lens) laat het licht door naar de gevoelige plaat.

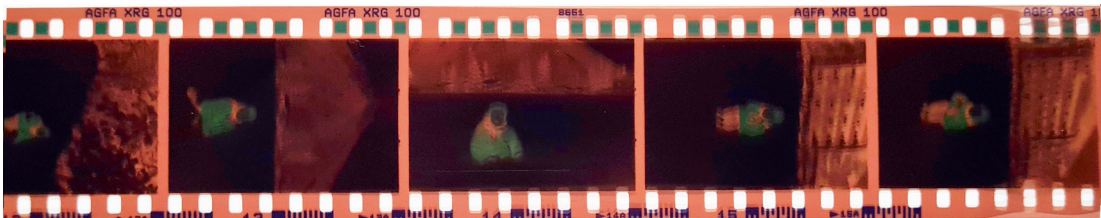
Donkere kamer (doka)

Tussen 1930 en 2000 werden op een filmrolletje 12, 24 later zelfs 36 foto's gemaakt. Dit kleinbeeld was 24x36 mm groot; we noemen dat tegenwoordig het full-frameformaat van de sensor. De fotorolletjes werden ontwikkeld in een donkere kamer. De professionele fotograaf of de fanatieke amateur had ergens in zijn of haar huis een donkere kamer (doka). Filmrolletjes konden in het absolute donker vanuit de camera in een tonnetje met chemicaliën gestopt worden, waardoor deze ontwikkeld werd (zie foto, met mij als twintigjarige).

Donkere kamer.

Daarna kon het beeld, het *negatief*, met een lichtbron (de *vergroter*) op het fotopapier geprojecteerd worden (*positief*). Hierna moest het fotopapier in drie verschillende chemische baden gedompeld worden zodat het beeld op het fotopapier gefixeerd werd. Alles was precisiewerk, zowel qua gebruik van chemicaliën, de temperatuur als de tijdsduur. Er waren toen al technieken zoals *doordrukken* en *tegenhouden* die de voorlopers waren van de hedendaagse beeldbewerking. Het nauwkeurig bepalen van de belichtingstijd onder de vergroter was een precies werkje.

Negatief 'film' (kleinbeeld) Agfa.

Links belichtingsstroken. Rechts een klassieke zwart-witfoto uit het begin van de jaren zestig.

Ondanks dat er nog geen kleur was, werd soms de foto naderhand vaak met een enkele kleur ingekleurd, wat als een bijzondere techniek werd beschouwd

Zwart-wit, met de hand ingekleurd met twee kleuren.

Mijn allereerste inzending voor een fotowedstrijd (rond 1980) was de volgende foto. Het thema van de wedstrijd was *mens, dier en ding*. De jury beklagde zich er later over dat slechts weinig deelnemers zich echt aan het thema hadden gehouden. Misschien was de door de foto opgeroepen emotie te heftig voor een winnende prijs?

Mijn eerste wedstrijdfoto..

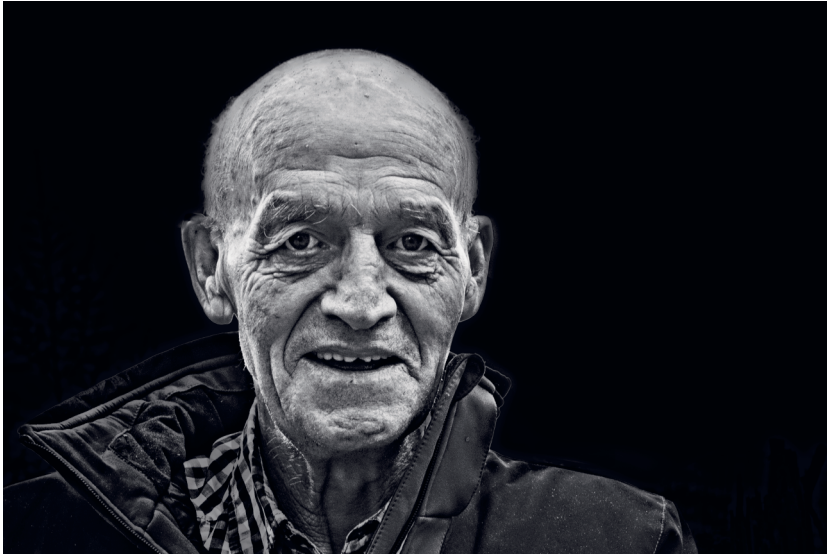
Film noir

Film noir en chiaroscuro zijn dramatische technieken met hoge contrasten. Hierdoor wordt volume en diepte gecreëerd, of beter gezegd; gesuggereerd, want een foto blijft een tweedimensionaal beeld.

Film Noir. © VakFoto.nl. Canon EOS R5, 1/30, f/16, ISO 100, 62 mm.

Ik zal het maar meteen toegeven, ik ben geen groot fan van zwart-witfotografie. De klassieke schilders schilderden al in kleur, de oude fotografie was aanvankelijk genoodzaakt in zwart-wit te werken, maar pasten al trucs toe om toch de kleurbeleving te krijgen. Er zijn echter enkele uitzonderingen waarbij zwart-wit in de fotografie zijn meerwaarde heeft en dat is het toevoegen van een emotie, zoals drama of melancholie aan een foto. Oordeel zelf!

De heer Houtman. © VakFoto.nl. Canon EOS R5, 1/100, f/8, ISO 320, 40 mm.

Holocaust Monument Berlijn. © VakFoto.nl. Samsung ES20, 1/430, f/2.8, ISO 80, 34 mm.

Polaroid

De instant of direct-klaar Polaroid-foto werd vanaf 1950 populair en vierde zijn hoogtij in de jaren zestig en zeventig. Door de digitale fotografie en goedkopere hoogwaardige printers nam de populariteit snel af, maar lijkt door de koppeling aan mobiele telefoons weer populair te worden.

Charleston op Polaroid.

Topfotografen

Het is onmogelijk om een top tien van topfotografen samen te stellen. Ten eerste omdat fotografen in zeer uiteenlopende genres werkzaam zijn (denk aan sport-, mode- en productfotografie, journalistiek, reportages, documentaires enzovoort), maar ook omdat smaken verschillen. De een houdt van zwart-wit, de ander van zeer uitgesproken kleuren. Toch wil ik een paar fotografen benoemen, omdat ze direct of indirect op mij en de inhoud van dit boek invloed hebben gehad.

- **Henri Cartier-Bresson** (actie en timing) Een toonaangevende Franse fotograaf, rond 1950 werkzaam nadat hij begon als kunstschilder. Als fotograaf koos hij bijna altijd voor actie (dynamiek in de foto) en het beslissende moment (*le moment décisif*), maar ook voor duidelijke lijnen in zijn foto's.
- **Anton Corbijn** (fotografeert in zwart-wit, artiesten, vooral rockmusici) Misschien wel de nationaal en internationaal bekendste nog levende Nederlandse fotograaf is Anton Corbijn. Hij fotografeert nog hoofdzakelijk in zwart-wit. Kenmerkend zijn de rauwheid, echtheid en emotie in zijn foto's.

- **Steve McCurry** (fotojournalist) Amerikaanse fotojournalist rond 2000. Vooral bekend om zijn foto *Afghan girl*, die we in hoofdstuk 5, *Kleur* nader zullen bespreken.
- **Andreas Gursky** (abstract kunstenaar) Kunstzinnig hedendaags abstract Duits fotograaf (die kunstenaar wordt genoemd) met een symposium *Nicht Abstract* in Berlijn waarin de duurste foto ooit werd tentoongesteld – de *füllich entleerte*, zoals hij dat zelf noemde, *Rhein II* met een waarde van circa vijf miljoen euro. Hij heeft er zes afgedrukt, genummerd en voorzien van een handtekening. Fotografie is kunst?
- **Mario Testino** (mode- en portretfotograaf) Een wereldberoemd Peruaans mode- en portretfotograaf die modellen extravert en kleurrijk in beeld brengt.
- **Mac Adams** (mysterieuze ‘verhalen’) Een Engels fotograaf die na zijn kunststudie ook ging fotograferen. Hij is een fotograaf die vooral veel verhaal in zijn foto’s (vaak tweeluiken) legt. Tussen die twee foto’s speelt het element *tijd* een rol.

We gaan hier op bekende fotografen niet al te diep in. Laat je vooral via internet inspireren door andere fotografen, maar we gaan in dit boek vooral zelf aan de slag!

High Five: kenmerken van de perfecte foto

We vatten de aspecten van een perfecte foto samen in de High Five (of Hi5). Dat zijn de vijf belangrijkste groepen kenmerken die in een foto aanwezig kunnen zijn. Die zijn ieder ook weer in vijf (sub)kenmerken onder te verdelen. Maar dat komt later uitgebreid aan bod.

High Five. © VakFoto.nl. Samsung SM-G986B, 1/1500, f/2, ISO25 27 mm.

1. Eerste indruk

Is er een 'wauweffect', of roept de foto veel vragen op; wat is dit...?. Krijgt de kijker een emotionele reactie (vreugde, verdriet, verbazing, verrassing, walging enzovoort)? Is de foto artistiek? Is hij voor thuis aan de muur? Is er een verhaal dat in je opkomt? Roept het herinneringen op? Roept het associaties op of heeft de foto op een andere manier een bijzondere aantrekkingskracht? Op de foto zie je een voorbeeld: de roodpoot wouw (gewenste emotie: verbazing, vervolgens vreugde).

Wouw! © VakFoto.nl. Canon EOS R5 1/1250, f/6.3, ISO 320, 168 mm.

2. Het beeld

Hoe is het beeld opgebouwd, hoe is de compositie? Zijn er (leidende) lijnen of vormen? Wat zijn de zichtbare beeldende en vormgevende aspecten?

3. Harmonie en contrast

Is er een samenhang of zijn er overeenkomsten, bijvoorbeeld in kleur, thema, vorm of onderwerp(en)? Op de portretfoto zie je de harmonieuze kleuren blauw en roze. Dit wordt in hoofdstuk 5, *Kleur* uitvoerig besproken.

Harmonie in kleur. In hoofdstuk 5 wordt kleur uitvoerig besproken. © VakFoto. 1/60, f/8, ISO 100, 0,33 Ev, 240 mm.

Portretfoto met harmoniërende kleuren. © VakFoto.nl. Canon EOS R5, 1/60, f/5, ISO 100, 62 mm. In hoofdstuk 8 komen portretten aan bod.

Contrast klassiek-modern © VakFoto.

Zijn er naast de hiervoor genoemde harmoniërende elementen ook tegenstrijdige, contrasterende, elementen? Bijvoorbeeld in kleur, thema, vorm of onderwerp(en). Een harmoniërende foto met een uitgebalanceerd contrastelement geeft vaak nét een beetje meer spanning. Op de foto rechtsboven zie je een traditioneel geklede Oostenrijker in lederhose, met een smartphone (contrast in thema: klassiek-modern).

4. Dynamiek

Dynamiek kan de illusie van beweging zijn, maar ook een gebeurtenis of handeling. Ook kan een voortgang in tijd of plaats zichtbaar zijn. Een foto is uiteraard een stilstaand beeld, maar juist door de dynamiek wordt iets extra's toegevoegd. Bijvoorbeeld: een kanoër in actie. In hoofdstuk 3, *Het oog en de camera* wordt dieper ingegaan op hoe je dynamiek aan een foto kunt toevoegen.

Kanoër in actie. © VakFoto.nl. Canon EOS R5, 1/64, f/7, ISO 100, 90 mm.

5. Ruimtelijk

Is er driedimensionale ruimte in de foto? Uiteraard is ook wat betreft ‘diepte’ een foto plat. Maar door gebruik te maken van bepaalde technieken (licht, lagen) kan de illusie van diepte gecreëerd worden. Voorbeeld: Beekhuizerzand hieronder. Heb je hem gezien? (Hij mij wel). In hoofdstuk 3, *Het oog en de camera* wordt dieper ingegaan op hoe je ruimtelijkheid of diepte aan een foto kunt toevoegen.

Beekhuizerzand. © VakFoto.nl. Canon EOS 90D, 1/25, f/6.3, ISO 100, 400 mm. Met misschien wel vijf lagen wordt ‘diepte’ gecreëerd.

Harmonie en contrast in thema en onderwerp

Andere elementen dan kleur (zie hoofdstuk 5) en vormen en lijnen (zie hoofdstuk 4), die zowel in harmonie als in contrast aanwezig kunnen zijn, zijn thema en onderwerp(en). Deze twee lijken op elkaar, maar er zijn verschillen.

- **Thema** Een thema is meestal in één woord uit te drukken. Bijvoorbeeld *oorlog* kan een thema zijn. Maar ook *oorlog en vrede*, waarmee we meteen een voorbeeld van contrast hebben.
- **Onderwerp** Een onderwerp is in één zin te beschrijven, bijvoorbeeld: *Onderduikers op de Veluwe*.

Harmonie in zowel haardracht als kleur tussen man en hond

Een voorbeeld van contrast in thema is bijvoorbeeld *arm en rijk, groot en klein, jong en oud, weinig en veel, overdag en 's nachts, oud en nieuw* en vele andere contrastrijke thema's. We zagen al een foto van een Oostenrijker in lederhose met een smartphone als contrast tussen klassiek en modern. Overigens wordt het contrast in thema of onderwerp zo frequent in de fotografie toegepast dat het een eigen naam heeft: *juxtapositie*, wat zoiets als *naast elkaar zetten* betekent.

Hieronder zie je een ongemakkelijk voorbeeld van contrast in thema: *arm en rijk*, of in dit geval het onderwerp: *Schrijnende tegenstellingen op de Champs-Élysées* met als titel *Zwerfer en Ferrari op de Champs-Élysées*. Elysees is in de Grieks mythologie een 'verblijfplaats voor gelukzaligen'

Zwerver en Ferrari op de Champs-Élysées

Illusie

In de High Five zijn er twee kenmerken van een aantrekkelijke foto die te maken hebben met illusie. Dat zijn de twee laatstgenoemde: de illusie van dynamiek (bewegen) en de illusie van ruimte. Omdat een foto een stilstaand tweedimensionaal beeld is en het oog gewend is continu te registreren (zoals een film) en het beeld ruimtelijk, driedimensionaal te kunnen interpreteren, maakt het de foto (of het schilderij, zoals we in het hoofdstuk *Fotografie is kunst* zullen zien) interessant als we ook die elementen als een illusie in de foto in beeld kunnen brengen.

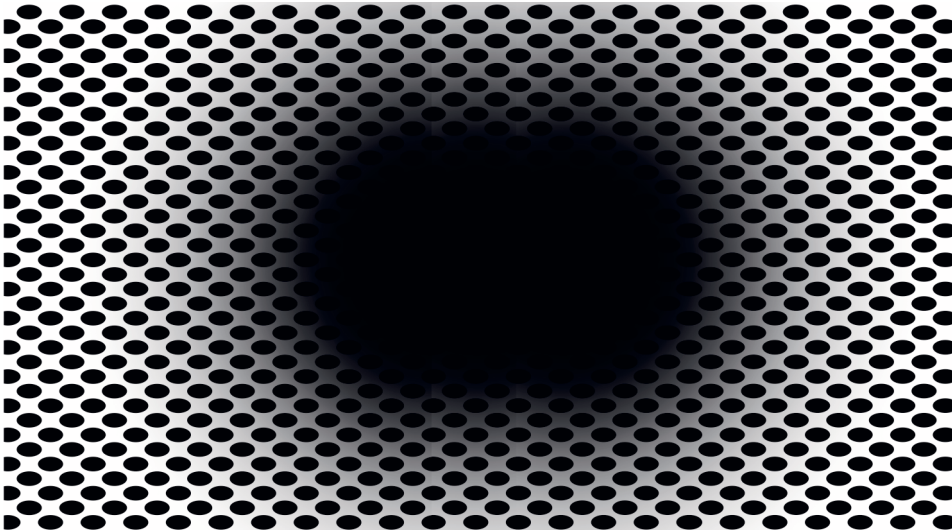
Met illusie bedoelen we hierbij het ‘gezichtsbedrog’ dat je kunt toepassen in de fotografie en dus niet de vingervlugheid van een illusionist/goochelaar, waardoor het lijkt dat een muntje verdwijnt.

In de fotografie kennen we twee groepen illusies. De eerste is met gebruik van een authentiek beeld, waarin de illusie in de originele opname is verwerkt. Daar zullen we vier soorten in onderscheiden. De tweede groep is de illusie die ontstaat na (intensieve) beeldbewerking. Een voorbeeld daarvan is een zwevend object door twee foto’s te combineren; de ene met het onderwerp, de ander zonder het onderwerp en dan dat element weg te halen, waardoor het onderwerp lijkt te zweven. Op de foto hierna is door beeldbewerking het onderstel van de ‘fiets’ weggehaald, waardoor de persoon in het voorwerp lijkt te zweven. Dit wordt versterkt door het met beeldbewerking aangebrachte ‘raketvuur’, waardoor de foto nog iets geloofwaardiger lijkt.

De illusie van zweven en snelheid (achtergrond bewegingsonscherp).

Een ander soort illusie is het bewust bedriegen van onze ogen. Als het goed is zie je 'beweging' in de zwarte vlek en de ovaal-zwarte rondjes lijken zich achter het 'zwarte gat' af te buigen.

Optische illusie. Hier bedriegen je eigen ogen je.

De vijf vormen van illusie (die we in de fotografie kunnen toepassen) zijn:

- **Beweging** De bewegingsillusie (relatief lange sluitertijd, bewegingsonscherpte; zie foto kanoër). De illusie van beweging wordt in de hoofdstukken 2 en 3 uitgebreid besproken.
- **Ruimte** De driedimensionale illusie (diepte, bijvoorbeeld door het werken met lagen; zie foto Beekhuizerzand). De illusie van ruimte en diepte wordt in de hoofdstukken 2 en 3 uitgebreid besproken.
- **Het oog** De letterlijk optische illusie. De registratie op het netvlies (staafjes en kegeltjes) is niet altijd honderd procent nauwkeurig. Zie de foto *Optische illusie*. Hier komen we in hoofdstuk 3 uitgebreid op terug.
- **De hersenen** De figuurlijk optische illusie. De hersenen onder invloed van onze emotie, onze leerervaringen en onze herkenning, interpreteren het beeld niet altijd honderd procent juist. Zoals M.C. Escher die in zijn tekeningen ook de hersenen op het verkeerde spoor zette door iets wat niet klopt; de hersenen willen jou het beeld toch correct laten 'zien'.

Zien je hersenen hier een doorzichtige oehoe? (Onbewerkte foto.)

- **De beeldbewerking** Zoals gezegd kun je met beeldbewerking ook het oog bedriegen. Het beeld is dan dus niet juist, zoals de bewerkte foto van de illusie van zweven en snelheid.

Denk je dat de onmogelijke driehoek een tekening is zoals M.C. Escher ze maakte die in werkelijkheid niet kan bestaan? Kijk dan naar de foto's ernaast!

De onmogelijke driehoek. En echte foto's (zonder bewerking) ervan.

De optische illusie door beeldbewerking wordt in hoofdstuk 10 besproken. In dit praktijkboek staat fotograferen centraal, maar zoals het hoofdstuk over beeldbewerking ons leert is dat beeldbewerking niet meer weg is te denken uit de moderne fotografie.

Basale beeldbewerking

In dit praktijkboek bespreken we in principe alleen die zaken die je eenvoudig zelf via het online werkboek aan de foto kunt veranderen. Dit is het formaat, eventueel bijsnijden, draaien, de kleur iets aanpassen of de vorm van de foto aanpassen. In hoofdstuk 10, *Beeldbewerking* worden de gradaties besproken waarin een foto bewerkt kan zijn, beginnend bij 0 (totaal geen beeldbewerking), oplopend tot 10 (extreem intensieve beeldbewerking, bijna geen originele kenmerken van de foto meer zichtbaar), zoals bijvoorbeeld bij artistieke bewerkingen toegepast wordt.

Exif-dataspecificatie

Enkele foto's hebben, voor zover relevant met betrekking tot het onderwerp (zoals dynamiek of ruimtelijkheid) van de foto, een zogeheten Exif-dataspecificatie. Hierin staat de dataspecificatie van de foto met respectievelijk gebruikte camera, sluitertijd, diafragma (f), ISO-waarde en de brandpuntsafstand van de lens (mm).

Voor de foto *Kanoër in actie* werd een relatief lange sluitertijd (1/64 s) gebruikt, waardoor bewegingsonscherpte in de peddels ontstond. De Exif-gegevens zijn: Canon EOS R5, 1/64, f/7, ISO 100, 90 mm.

Werkboekopdrachten

Aan het einde van elk hoofdstuk staan enkele praktijkopdrachten. Die voer je dus uit (foto maken) en die foto voeg je toe aan jouw eigen online werkboek. Meer en actuele informatie hierover vind je via de speciaal voor dit praktijkboek gemaakte site werk-boek.nl en in de bijlage: *Jouw eigen online werkboek*.

Daarna kun je jouw persoonlijke werkboek desgewenst professioneel laten afdrukken (fotoalbumkwaliteit; tegen betaling). Uiteraard is dit werkboek een heel persoonlijk werkboek, het zijn jouw foto's van jouw omgeving en bekenden. Schrijf daarom bij elke opdracht kort: wie, wat, waar en wanneer. Maar voeg aan elke opdracht ook een kort stukje over de technische kant van de foto toe. Bijvoorbeeld: *Als opdracht om een foto te maken met een harmoniërende kleurentriade (drie exact even ver uit elkaar liggende kleuren) maakte ik deze foto van de gehakkelde aurelia op een buddleia (vlinderstruik).*

Praktijkgericht

Dit boek beoogt een praktijkboek te zijn. Het is feitelijk mijn aanklacht tegen de té theoretische opleidingen fotografie en 'beschrijvende' boeken, die ondanks dat ze over fotografie gaan, te weinig (aan beeldmateriaal) laten zien. Zo las ik in een vooraanstaand fotoboek: 'Ik fotografeerde eens in een Boliviaans dorp een jongeman die uitgedost was als een Andescondor'. Ik dacht: laat zien dan! Dát is nu juist de kracht van de foto!

Ook bespreken we onderwerpen die direct in de praktijk toepasbaar zijn. Dus geen woord over de techniek achter de sensor of type en merk van camera's, je gaat gewoon met je geschoten .jpg-bestanden aan de slag. RAW mag natuurlijk ook, maar dan heb je beeldbewerking nodig en daarop ligt niet het accent van dit boek.